



Vårdhygien Skåne

Godkänt datum 2025-12-18
Godkänd av Medicinskt sakkunnig
Version 4.0

Virusorsakad gastroenterit inklusive vinterkräksjuka – Riktlinjer för kommunal vård och omsorg

Virusorsakad gastroenterit (infektioner i magtarmkanalen) är ett återkommande problem inom vården. Utbrott orsakas framför allt av norovirus (vinterkräksjuka), men även andra virus förekommer.

Alla patienter har enligt Hälso- och sjukvårdslagen rätt till samma medicinska omhändertagande, bemötande och omvårdnad. Medicinsk utredning och behandling får inte hindras eller fördröjas på grund av misstänkt eller konstaterad diagnos.

Meddela medicinskt ansvarig sjuksköterska enligt lokal rutin.
Vid frågor kontakta Vårdhygien dagtid, helgfri vardag.

Smittväg

Smittspridning sker via direkt eller indirekt kontakt, då smittämne som utsöndras med tarminnehållet når munnen (fekal-oral smittspridning). Även kräkningar kan innehålla stora mängder smittämne.

Inkubationstid

Normalt 12 – 48 timmar för norovirus och andra calicivirus och 24 - 72 timmar för rotavirus. En person som utsatts för smitta men ännu inte insjuknat räknas som inkuberad under hela inkubationstiden.

Symtom

Plötsliga kräkningar och diarréer.

Smittsamhet

Vanligen är en patient smittsam under hela sjukdomsförloppet och till och med 48 timmar efter att diarré/kräkning upphört. Vid nedsatt immunförsvar och uttalat nedsatt allmäntillstånd kan denna period vara längre.

Utbrott

Utbrott ska misstänkas om två eller flera patienter/personal har insjuknat inom en vecka. Kontakta Vårdhygien vid ansamling av fall. Se rubrik ”Vid misstanke om utbrott”

Vårdrutiner - Särskilda boendeformer och korttidsplats	
Tillämpa alltid Vårdhygiens Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg .	
Dessutom gäller nedanstående vårdrutiner:	
Vårdplacering	Patient med misstänkt eller konstaterad virusorsakad gastroenterit vistas i egen lägenhet/rum med egen toalett och dusch, tills patienten är smittfri, dvs. 48 timmar efter att diarrén/kräkningar har upphört.
Provtagning/Diagnostik	Provtagning sker i samråd med ansvarig läkare. För provtagningsanvisning se Analys Portalen – Labmedicin Skåne , Gastroenteritpanel - virus. Vid flera fall på avdelningen rekommenderas att prov tas från minst två till tre nyinsjuknade personer. Överväg även provtagning för <i>Clostridioides Difficile</i> .
Patient	<p>Handhygien Informera och instruera patienten om vikten av noggrann handtvätt och efterföljande handdesinfektion efter toalettbesök och före måltider. Hjälpt patienter som av olika anledningar inte har möjlighet att utföra handhygien.</p> <p>Personlig hygien Dusch rekommenderas vid behov samt alltid vid smittfriförklaring, dvs. 48 timmar efter att diarrén har upphört.</p> <p>Kläder/textilier Hos patient med diarré och/eller kräkning bör byte av kläder, sängkläder och handdukar ske dagligen samt vid smittfriförklaring.</p> <p>Måltider Måltider serveras i patientens lägenhet/rum fram tills patienten är smittfri, dvs. 48 timmar efter att diarréer/kräkningar upphört. Flergångsbestick, tallrikar och glas kan användas och hanteras enligt ordinarie rutin.</p>
Medpatient	<p>Delat rum/hygienutrymme Vid virusorsakade gastroenteritfall på flerpatientrum/ delat hygienutrymme betraktas övriga patienter på vådrummet samt de som delat hygienutrymme som inkuberade. Inkuberade patienter bör hänvisas till vistelse på rummet. För symptomfria patienter avslutas vistelse på rummet tidigast 48 timmar efter sista exponering.</p> <p>Gemensamma utrymmen Vid förekomst av virusorsakad gastroenterit på avdelningen bör inte frukt, godis, kakor etc. stå framme för självservering. Bufféserving rekommenderas inte.</p>
Material/Utrustning	<p>Medicintekniska produkter Flergångsprodukter som till exempel instrument, tvättskål, urinflaska etc. ska genomgå värmedesinfektion för att kunna användas till flera</p>

	<p>patienter. Om möjligheten saknas, rekommenderas engångsmaterial alternativt patientbundet material.</p> <p>Produkt som inte tål värmedesinfektion t.ex. blodtrycksmanschett, torkas av med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %).</p> <p>Hjälpmedel Hjälpmedel bör vara patientbundet. Torka dagligen av patientbundet hjälpmedel som är i bruk med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1%) (se Punktdesinfektion).</p> <p>Torka av hjälpmedel som används till mer än en patient t ex. mobil lyft och duschstol med oxiderande ytdesinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1%) mellan varje patient. Hjälpmedel av textil tvättas i 60°C mellan varje patient.</p>
Punktdesinfektion	<p>Desinfektionsmedel Oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %).</p> <p>Vid oklar diarré eller samtidig <i>Clostridoidea Difficile</i> bör klorbaserade engångsdukar för desinfektion (klordukar) användas i stället för Virkon 1 %.</p> <p>Vid insjuknande med kräkning eller diarré i gemensamma utrymme ska punktdesinfektion ske omgående.</p>
Daglig städning lägenhet/rum	<p>Informera städpersonal att de rum där patienter med virusorsakad gastroenterit vistas/vårdas ska städas sist. Städpersonal som städar hos patienter med virusorsakad gastroenterit bör inte städa på andra enheter under samma arbetspass.</p> <p>Mekanisk rengöring av ytor är viktig för att få bort smittämnen från miljön. Använd rumsbunden städutrustning alternativt engångsmaterial.</p> <p>Torka dagligen av patientnära ytor, tagytor och hygienutrymme med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %) (se Punktdesinfektion) på ytor som tål det, och i annat fall rengöringsmedel och vatten. Torka dagligen av golvytan med rengöringsmedel och vatten.</p> <p>Desinfektera städutrustningen efter städning.</p>
Slutlig smittstädning Lägenhet/rum då patienten byter rum, flyttar, avlider eller vid smittfriförklaring	<p>Slutstädning sker med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %) (se Punktdesinfektion) av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • patientnära ytor och tagytor inklusive hygienutrymme • golvyta • säng • behållare för tvål, handdesinfektion och torkpapper • madrasskydd, alternativt tvättas det i 60°C eller i högre temperatur (se tillverkarens anvisning) • hjälpmedel (hjälpmedel av textil tvättas i 60°C). <p>Madrassen bör inspekteras under madrasskyddet. Om madrassen inte är hel eller har fläckar utgör den en risk för smittspridning och bör då kasseras tillsammans med madrasskyddet.</p> <p>Täcke och kuddar tvättas i minst 60°C.</p>

	Kassera engångsmaterial som förvarats i patientens rum och hygienutrymme. Kassera även toalettborsten och toalettpappersrulle som använts. Förpackningar med handskar, förkläden och annan skyddsutrustning kasseras om det finns risk att det kan ha förorenats.
Tvätt	Tvätta textilier separat från andra patienters tvätt i 60°C eller i så hög temperatur materialet tål. Torka av vred och tagytor på tvättmaskinen med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %), direkt efter att smutsvätten matats in i tvättmaskinen.
Besökare	Besök till patient med symtom på virusorsakad gastroenterit bör om möjligt undvikas. Om besök ändå blir aktuellt hänvisas besökare till patientens lägenhet/rum och informeras om att utföra handtvätt och handdesinfektion före och efter besöket. Besökare som haft virusorsakad gastroenterit bör avvakta med besök tills de varit symtomfria i minst 24 timmar.
Överföring till annan vårdform	Informera mottagande enhet om att patienten har en misstänkt eller konstaterad virusorsakad gastroenterit.

Vid utbrott eller misstanke om utbrott gäller dessutom:

Om två eller flera patienter eller personal insjuknar på enheten inom en vecka bör utbrott misstänkas och MAS /Vårdhygien kontaktas.

- Samtliga patienter bör vistas i sitt rum/lägenhet tills det gått 48 timmar utan nya fall på enheten, diskutera gärna med Vårdhygien.
- Informera personal och anhöriga samt begränsa antalet besökare.
- Avdela personal till patienter med symtom.
- Lista personal och patienter med symtom (notera datum/klockslag för symtomdebut, sista symtom samt smittfrihet/släppt isolering).
- Personal med uppdrag på flera enheter ska arbeta på ett sätt som inte sprider smitta mellan enheter. Gå, om möjligt, först till enheter som inte har patienter med vinterkräksjuka.
- Avdela särskild personal som sköter mathantering. Om detta inte är möjligt byts arbetskläder och händerna ska tvättas och desinfekteras mellan patientvård och livsmedelshantering.
- Avdela städpersonal till avdelningen med utbrott. Om detta inte är möjligt bör avdelningar utan pågående smitta städas först och smittad avdelning städas sist.
- Städa snarast gemensamma hygienutrymmen och toaletter samt tagytor i gemensamma utrymmen och personalutrymmen med oxiderande ytdesinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1%). Därefter rekommenderas daglig städning. Använd företrädesvis engångsmaterial vid städning.

- Kassera eventuell gemensam mat så som fruktfat, chokladkartonger eller dylikt som har förvarats öppet, gäller även i personalutrymme.
- Om patient behöver vistas inom annan vårdform informeras mottagande enhet om att det pågår ett utbrott på enheten.
- Städa gemensamma lokaler och kök med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %), när samtliga patienter och personal varit symtomfria i 48 timmar.

Vårdrutiner - Ordinärt boende	
Tillämpa alltid Vårdhygiens Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg . Dessutom gäller nedanstående vårdrutiner:	
Patient	Informera om vikten av att tvätta händerna inför måltid och efter toalettbesök. Gemensamma aktiviteter och dagvård Patient i ordinärt boende med symtom på virusorsakad gastroenterit bör avrådas från att delta i sociala aktiviteter utanför hemmet tills patienten är smittfri, dvs. 48 timmar efter att diarrén/kräkningar har upphört.
Material/Utrustning	Flegångsmaterial så som blodtrycksmanschett, termometer eller stetoskop, torkas av med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %). Hjälpmiddel Torka av hjälpmedel som används till mer än en patient till exempel mobil lyft med oxiderande desinfektionsmedel med rengörande effekt (Virkon 1 %) innan användning till annan patient.
Kohortvård	Vid utbrott bland flera patienter i ordinärt boende, bör personal avdelas att enbart vårda de som insjuknat. Livsmedelshantering Om möjligt bör personal som varit hemma hos en patient med virusorsakad gastroenterit inte hantera livsmedel hos andra patienter under samma arbetspass.
Överföring till annan vårdform	Informera mottagande enhet om att patienten har en misstänkt eller konstaterad virusorsakad gastroenterit.

Rutiner för personal vid virusorsakad gastroenterit	
Tillämpa alltid Basal hygien i vård och omsorg enligt Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2015:10. Dessutom gäller nedanstående rutiner:	
Hygienrutiner för personal utöver basala hygienrutiner	Använd stänkskydd (munskydd och skyddsglasögon eller visir) om det är känt att patienten kräks och det finns risk för stänk mot ansiktet. Som alltid gäller följsamhet till Basala hygienrutiner, viktigt att personalen har förutsättningar för att kunna följa föreskriften.

	Förutom tillgång till handdesinfektion, och skyddsutrustning är det viktigt med möjlighet till handtvätt hos samtliga patienter.
Rutiner för personal	<p>Restriktioner Avdela om möjligt personal till patient med symtom. Personal som arbetar hos patient med symtom bör inte hantera livsmedel på avdelningen under samma arbetspass.</p> <p>Personal med symtom på gastroenterit ska inte vistas på arbetsplatsen.</p> <p>På enhet där utbrott förekommer bör personal vara enhetsbunden under arbetspasset för att minimera risken för smittspridning mellan olika vårdenheter. Om detta inte är möjligt bör arbetskläder bytas och händer tvättas och desinfekteras mellan arbete på olika enheter.</p> <p>Vid pågående utbrott bör mat för gemensamt bruk inte förekomma, t.ex. frukt, kex och pålägg.</p> <p>Återgå i tjänst Personal som själv insjuknat med symtom på virusorsakad gastroenterit återgår till arbete i den patientnära omvårdnaden tidigast 24 timmar efter att diarré/ kräkningar upphört.</p> <p>Personal som varit sjuk i virusorsakad gastroenterit bör inte hantera livsmedel, mata eller sondmata förrän 48 timmar efter att diarré/kräkningar upphört. Administration av läkemedel anses inte vara livsmedelshantering.</p> <p>Personal som utsatts för smittrisk Symtomfri personal kan arbeta även om annan person i det egna hushållet har virusorsakad gastroenterit under förutsättning att man byter till rena arbetskläder på arbetsplatsen.</p> <p>Personal som vårdar anhörig t.ex. barn med symtom på virusorsakad gastroenterit bör inte hantera livsmedel i arbetet förrän anhörig varit symtomfri 48 timmar.</p>

Fakta

Vinterkräksjuka med plötsliga kräkningar och diarréer samt snabb spridning bland patienter och personal orsakas ofta av norovirus (vinterkräksjuka). Norovirus ingår i calicivirusgruppen som även innefattar sapovirus. Rotavirus samt även adenovirus och astrovirus kan vara orsak till gastroenterit framför allt hos barn men även äldre kan drabbas av dessa virus. Sjukdomarna är mycket smittsamma eftersom såväl kräkningar som avföring innehåller stora mängder virus. Immuniteten efter genomgången infektion är kortvarig.